

TƏRCÜMƏÇİDƏN

Çoxəsrlik tarixə malik Azərbaycan-özbək ədəbi-mədəni əlaqələri müstəqillik dönməndə özünə yeni və möhtəşəm mərhələsinə daxil olub. Son illərdə bu mərhələnin əlamətdar səhifələrlə zənginləşməsində Özbəkistandakı Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin və "Kaspi" qəzetinin xidmətləri danılmazdır.

Bu baxımdan dahi Azərbaycan şairi Seyid İmadəddin Nəsiminin (1369-1417) anadan olmasının 650 illiyi münasibəti ilə bu mübarək Nəsimi ilində Özbəkistandakı Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin keçirdiyi "Məndə sığar iki cahən" adlı şeir müsabiqəsinin Özbəkistanda və Azərbaycanda doğurduğu böyük əks-sədanı ayrıca vurğulamaq lazımdır. Müsabiqədə Özbəkistandan öz şeirləri ilə iştirak edən müəlliflər arasında Nadirə Afaq, Tahir Qəhhar, Ümidə Öktəmay, Gülşən Rəhim kimi tanınmış şair və ədəbiyyatşünaslarla yanaşı, yeni imzalar da kifayət qədərdir. Müsabiqə şərtlərinə əsasən tərcümə üçün yalnız mövzusunə görə seçilən 15-dən artıq müəllifin qələmindən çıxan çoxsaylı nümunələr, hər şeydən öncə, çoxjanlı (təxmis, mükəmməs, poema və s.), çoxvəznli (hecada, sərbəstdə və əruzda) və çoxdillli (özbək, rus) olması ilə diqqəti çəkir. Səmimi desək, onların içində bədii səviyyəsi ilə mövzunun alicənablığına güzəştə gedən örnəklər də yox deyildir. Odur ki, daha çox keyfiyyət amilinə diqqət yetirilib.

Nəticə etibarını ilə bu müsabiqəni Azərbaycan-Özbəkistan dostluğunun çağdaş mərhələsinin layiqli töhfə kimi qiymətləndirmək yerinə düşərdi.

NADİRƏ AFAQ

1966-cı ildə Buxara şəhərində doğulub. Buxara Dövlət Universitetini bitirib. Şair, tərcüməçi və ədəbiyyatşünas, filologiya elmləri doktorudur. Bir neçə şeir kitabının və elmi monoqrafiyaların müəllifi, Özbəkistan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.

Siz Nəsimi,
İmadəddinsiz.
Dara aparən günəş ləhcəsi.
Danmışlar, danarlar... Bəlkə, sakitcə,
Hilala qan sıçrar... həqiqət dərsi.
Siz Nəsimi,
İmadəddinsiz.
Dan kimi yanaqları məsum,
Ən uca dağlarda küləklər əsir.
Şərqi, ey haqq üçün çarpışan, Şərqi!
Dərisi soyulmuş ey uryan insan.
"Əlhəmdülillah..." deyib, sızlayıb,
Girdilər, girərlər, girdik, Nəsimi!
Qurban verilməkdə, verdik, Nəsimi!
Ölümlərdən həyat qurduq, Nəsimi!..
Ah, ağca dan çağ!..
Ah, qızıl şəfəq!
Gözümde qan izi kəfəndəkitək.
Kimləri yaratdın, ey ana, Şərqi?
Kimləri parlatdın, ey ata Şərqi?
Ürəklər Yer kimi yanılır, axı,
Həqiqət kaş deyil, bilmirlər onlar.
Bədənər torpağa qarışır, axı.
Adları... adları əbədi ölməyən.
Adlar lərzə salar məhşərə qəder
Adlarda ruh var əbədi!
Biz, axı, insanıq - hökmi-zər!
Ölüm yox, Nəsimi, ölüm yox,
Ölüm yox... Bağlardan gəlir bu səda.
Bir kabus dolaşır vaxtın bağında,
Xaç qaldırır gedir, əzabkeş İsa.
Kəllə sümüyü kimi görünər Hələb.
Uğultu ilə uçar bir ağır səyyarə.
Qanla suvarılıb hər bir çiçəyi.
Hansı bir anında yoxdur cinayət -
İnsanlığı tarixi uğuldamaqda,
Uğultusun salar fırlanan külək
Enib gələr yerə böyük şimşəklər,
Sönmədən üfudə sürünər ilğim.
Havadakı baş gəzər ilgəklər...
Qanlı soyub canlı cismini,
Sonra tikə-tikə doğrasalar da,
Ürəkləri soyumur, tapa bilmir təskinlik.
Ah! Üstəlik işlərin edərler Allahın adıyla!
Kim cəzaya layiq? Haqq olan kimdir?!
Bilirsiz, diləyib təmkin, Nəsimi!
Tabutək zillənib zəmin Nəsimi!
Gözde şimşək çaxar hər gün, Nəsimi!
Kim kimi məhv etdi? Hələ də
Dolaşar kəfənsiz cisimler
"Məhşərəcən, - deyə ağlayır müdrik, -
Lərzəyə gətirər ismlər..."
Yeganə iztirab - məhəbbət,
Şadlıqlar - iztirab, Nəsimi!
Alında tər deyil, güləb, Nəsimi!
Çalsaq, göz yaşımız - rübab, Nəsimi!
Ən ətirli nəsim - ən yaxın kəlam
Aramızda deyil, önümüzdədir,
Yalnız Yar, yalnız Yar yadımızdadır!
Ən təzə fidanlar zatımızdadır.
Böyük İbtidaya ağlar gedirik.
İqrarla gedirik, Nəsimi!
Son ümid Sənədir - "Allahüs-səməd!" -
Təkrarla gedirik, Nəsimi!
Tövbesiz cəlladlar yatardı bizi,
Sınıqlıq yaratdı, Nəsimi!
Bu dünya ilahi qürbətədir,
Ayrılıq yaratdı, Nəsimi!
İmtahan verməkdə bu qara torpaq...
Ah, məzlum hissələrim,
Ah, sonsuz səbrim!

İsitməyə başlar ruhumu birdən
Çıxmamış
Və mütləq çıxacaq Günəş...

Mühiddin Aməd

1957-ci ildə Nəmanqan vilayətində anadan olub. Başkənd Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsini bitirib. Şeirləri özbək mətbuatında işıq üzü görüb.

NƏSİMİ

Dərisini soydular,
Qanını axıdaraq.
Haqq yolunda intizar,
Köynəyi oldu bayraq!

Təni başdan ayağa,
Hər bəndindən söküldü.
Qürbət eldə torpağa,
Qızıl qanı töküldü.

Qırıldıyıb qarğalar,
Dağ çəkdilər bülbülə.
Qanın içdi darğalar,
Gözündən güle-güle.

Yer başına fırlanar,
Haqqa tərəf axmaqda.
Alışıb yanan qumlar
Dabanların yaxmaqda.

Dərisin soysalar da
Neçə əsr əvvəllər,
Ölümünü hələ də
Gözləməkdə qatiller!..

Tahir Qəhhar

1959-cu ildə Nəmanqan vilayətində anadan olub. Başkənd Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsini bitirib. Şair, tərcüməçi və ədəbiyyatşünasdır. Bir sıra şeir və tərcümə kitablarının müəllifi, Özbəkistan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.

NƏSİMİ MONOLOQU

(İmadəddin Nəsimidən təxmis)

Tən deməgil can evini, olsa şəhanə
sıgmazam,
Can yeri tənə deyibən çalma tərənə
sıgmazam,
Etmə atəşlə yeri sən dürlü bəhanə
sıgmazam,
"Məndə sığar iki cahən, mən bu cahana
sıgmazam,
Gövhəri-laməkan mənəm, kövnü
məkanə sıgmazam".

"Kun!" - dedi Allah, yaranıb yeddi göy,
ötdü iki gün
Altdakı göylə görünüb ay ilə ulduz,
oldu tün,
Əhli-kaşir bu hikməti özge yerə yozar
bütün,
"Ərşlə fərşü kafü nun mənəbulundu
cümlə çün,
Kəs sözünü əbsəm ol, şərhi bəyana
sıgmazam".

Yer kürəsi kiçikdi, bil, onda böyük
ürək mənəm,
Altı fələkdən ucada arzu, ümid, dilək
mənəm,
Yerdə də cənnət yaradan ol ulu gec,
bilək mənəm.

"Ulduz ilə fələk mənəm, vəhy ilə
həm mələk mənəm,
Tur ilə kunfəkan mənəm, mən
bu lisana sıgmazam".

Can uçaq canana tərəf, mən vüsəlın
bir eyşiyəm,
Kor ilə kardan aralı həqiqətin
hər eyşiyəm,
Dar qabağında deyirəm: "Mən əzəli
Nur eyşiyəm,
"Gərçi bu gün Nəsimiyəm, haşimiyəm,
qureşiyəm,
Məndən uludur ayətim, ayətə,
şana sıgmazam".

Nərgizə Üsenbəyova, Uluğbəy Ziyalıyev

Nərgizə Usenbəyova 1978-ci ildə Səmərqənd vilayətində doğulub. Özbəkistan Milli Universitetinin jurnalistika fakültəsini bitirib. "Eşq və ah ağuşunda", "Ağ gün sorağında" adlı kitablar müəllifdir.

Uluğbəy Ziyalıyev 1981-ci ildə Qaşqaderya vilayətində anadan olub. Ali təhsillidir. Ehtiyatda olan zabitdir.

NƏSİMİ KİMDİR?

Uşaqılıqdan bizə yoldaş,
Yaxşı şeir, gözəl əsər,
İlk dəfə o haqda sirdaş
Kitablardan tutduq xəbər.

Məhdumqulu söyləyəndə
"Babandan soydular onu...
Bizdən salamlar!" deyəndə
Göz yaşın yetmədi sona.

O vaxtdan bilmək istədik,
Görəsən, Nəsimi kimdir?
Uzaq tarixi izlədik,
O, sirlərin açdı bir-bir:

"Azərbaycan və Şamaxı,
Miladi min üç yüz yetmiş...
Doğuldu təkəkkür şahı
Şöhrəti dünyaya yetmiş.

Adı Əli İmadəddin,
Mütəsəvvüf, alim, şair
Həzrətcə, pənahlı din,
Düşmənləri çoxalan pir.

Təriqətdə ona ustad
Oldu Fəzlullah Nəimi.
Ustadını etdikcə yad,
Nurlu ad aldı - Nəsimi!

Getdi Nəimi yolundan,
Qənimlər ağlın itirdi.
Qələm düşmədi əlindən,
Nəsimi kəlam yetirdi:
"Məndə sığar iki cahən,
Mən bu cahana sıgmazam.
Gövhəri-laməkan mənəm,
Kövrü-məkana sıgmazam.

Ərşlə fər şü kafü nun
məndə bulundu cümlə çün,
Kəs sözünü və əbsəm ol,
şərhi-bəyanə sıgmazam."

Səs yayıldı "Xorasana,
Qafqaza, Ən Asiyaya.
Düşməni quyu qazdı ona,
Şairi tutub ox-yaya.

Vecinə almadan Əli,
Getdi İran, Rum İraqa.

Təriqətin tuğ edəli,
Yaydı uzaqdan-uzağa.

Qənimi çıxdı hər yanda,
Fitnə, böhtan, töhmət ilə.
Muridləri həyəcəndə,
Sonsuz sevgi, hörmət ilə!

Fitnəyə bax, hamı heyran
Nəsimi haradan bilsin?!
Çarığın soyunan an
Onda gizlətdilər "Yasin".

Şairə bundan xəbərsiz,
Çarığın geydi ayağa
Niyəti qara hər xəbis
Başladı qaraçılığa:

" - Sultanım, şair Nəsimi
Heç vaxt dil qoymur damağa.
İşi iblisinki kimi,
İmam qoyma qadı lağa.

O, Quran təhqir ilə
Ayaqaltı etmiş həttə.
Yolun azmış kafir ilə
Məstə də yaddır bu xəta!"

Misir sultan Məyədiddin
Dinləyib dedi son sözün:
" - Bir iş baş vermiş, dilim lal,
Düzmü, yalanmı, bilmirəm.

Ağlım olubdu bigənə,
Tapdanan andan bəri ar.
Çərə tapın adılanə,
Ta heç kim etməsin təkrar.

Dinin səbir kasasını
Daşınan kimsə kafirdir.
"Quranın bir parçasını
Öz çarığında gəzdirdir.

Belə kəs var aramızda,
Dinin-imanın bəlası.
Siz elan edin, mövlana,
Nədir o şəxsin cəzası?!

" - Dərisin soymaq lazımdır!" -
Cavabın verdi Nəsimi.
Dingildədi ağır-ağır,
Sevindirdi hər qənimi.

Göz üzmədən dedi Suktan:
" - İndi çıxarsın çarığı!"
Şair geydiyi çarıqdan
Doğrudan da, "Yasin" çıxdı.

Nə ah-fəryad, nə də bir ün,
Danmadı da sözlərini.
Dedi: "Söz hər şeydən üstün,
Razıyam, soyun dərimi!"

Hələb, min dörd yüz on yeddi,
Adamlı doludur meydan.
Hər kəs həyəcəndə idi,
Şairi süzərdi o an.

"Dabanından başlayaraq,
Diri-diri soyulmalı!..
Höküm belə idi ancaq
Deyişirdi şair halı.

Bax, o anda şair tutub
Riyakar şəxyə üzünü,
Özünü tamam unudub,
Qəh-qəhlə dedi sözünü:

"Zahidin bir barmağın
kəssən döner həqdən qaçar.
Gör bu gerçək aşıqın
Sərpə soyarlar, ağrımaz!"

Belə məğrur, cəsür və mərd,
Od nəfəslə idi Əli.
Belə cəza və belə şərt
Dünya görməmişdi hələ.

Şöhrəti dillərdə dastan,
Parlamaqda günəş kimi
Ölümüylə tarix yazan
Azər oğludur Nəsimi!

Farsa, türkcə irsi vardır.
Dünya söz açır varından.
Çox könüllər ona yarıdır
Qardaş özbək diyarından!

**Orijinaldan (özbək və rus)
tərcümə edən:
Akif Azalp
Azərbaycan-Özbəkistan Dostluq
Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru**